

บทคัดย่อ

ศิลปะและโบราณคดีที่เชียงหนาน (1)

เชียงหนานเป็นดินแดนทางภาคตะวันออกเฉียงใต้บริเวณปากแม่น้ำแยงซีตอนล่าง มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ มีความแข็งแกร่งทางด้านเศรษฐกิจ เป็นแหล่งกำเนิดทรัพยากรบุคคลที่เด่นดัง และเป็นศูนย์รวมงานศิลปะ และโบราณคดี ตั้งแต่สมัยหินใหม่เป็นต้นมา

Abstract

The Jiangnan region of China (1)

Jiangnan is the name used for the geographical area that is to the south of the Yangtze River's lower reaches, in southeastern China. It is considered a leading region of China due to its healthy economy, substantial human resources and rich history. Additionally, it has been a centre for art and archaeology since Neolithic times.

ศิลปะและโบราณคดีที่เจียงหนาน (1)*

มาลินี คัมภีร์ญาณนนท์**

ประวัติเจียงหนาน

เจียงหนาน (江南) เป็นชื่อเรียกบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแยงซีทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ครอบคลุมพื้นที่ตอนใต้ของมณฑลเจียงซูกับอันฮุย และตอนเหนือของมณฑลเจียงซีกับเจ้อเจียง บริเวณเจียงหนานมีอากาศอบอุ่น และชุ่มชื้น มีพื้นที่เหมาะสำหรับการเกษตรกรรม จึงมีประชากรอพยพโยกย้ายมาตั้งแหล่งกันอย่งหนาแน่น และเมื่อใดที่ชาวจีนถูกอนารยชนทางภาคเหนือข้ามกำแพงเมืองจีนเข้ามาปกครองจีนภาคเหนือ ราชสำนักจีนก็จะย้ายเมืองหลวงและอพยพผู้คนลงใต้ และมารวมตัวกันที่เจียงหนาน เมืองหลวงของราชวงศ์ชาวจีนในอดีตก็เคยตั้งอยู่ที่บริเวณเจียงหนาน เช่น เมืองหนานจิง เคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรอู่ในสมัยสามอาณาจักรสมัยราชวงศ์ใต้ (ค.ศ. 420-589) อาณาจักรอู่เยวี่ (ค.ศ. 907-978) ในสมัยห้าราชวงศ์และสิบอาณาจักร และสมัยราชวงศ์หมิง ตั้งแต่ ค.ศ. 1368-1421 ส่วนเมืองหังโจว ในมณฑลเจ้อเจียง เคยเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ซ่งใต้ (ค.ศ. 1127-1279) และตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวนมองโกล (ค.ศ. 1279-1368) เป็นต้นมา บรรดาขุนนาง ข้าราชการ บัณฑิต ศิลปิน พ่อค้า คหบดี ต่างก็พากันอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่บริเวณเจียงหนาน จนกระทั่งเจียงหนานกลายเป็นที่ตั้งของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น เมืองหยางโจว หนานจิง หนิงโป หังโจว ซูโจว อู่ซี จ่างโจว และเซวี่ชง

นอกจากจะมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์แล้ว เจียงหนานยังเป็นศูนย์รวมงานศิลปะที่สำคัญหลายแขนง มีทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม สวน และ

*บทความนี้ขยายความจากเอกสารที่แจกในโครงการทัศนศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมที่เจียงหนาน ในวันที่ 4-9 เมษายน 2551

**รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

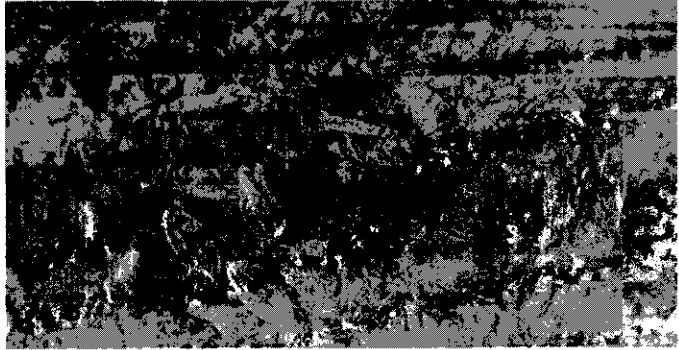
งานประณีตศิลป์ มีสถานที่สำคัญหลายแห่งที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกเช่น สวนโจวจิ้งหยวน สวนหลิวหยวน ที่เมืองซูโจว สุสานเซี่ยว (เซี่ยวหลิง) ที่เมืองหนานจิง และโจวจวง หมู่บ้านลอยน้ำ ที่เมืองคุนซาน มณฑลเจียงซู และเมืองเซียงไฮ้ (เซี่ยงไห้) ก็เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่รุ่งเรือง เป็นต้น สถานที่เหล่านี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมกันในปัจจุบัน

ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะและโบราณคดี

ดินแดนเจียงหนานมีความสำคัญมากทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ และโบราณคดี ซึ่งในบทความนี้จะเลือกกล่าวถึงเพียงบางประเภทเท่านั้น

เจียงหนานมีประวัติความเป็นมาย้อนหลังไปนานหลายพันปี นักโบราณคดีขุดพบแหล่งวัฒนธรรมสมัยหินใหม่หลายแห่งใกล้เคียงกับเมืองเซี่ยงไห้และทะเลสาบไท่ มีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรม ชุมชนอาศัยอยู่ในบ้านยกใต้ถุนสูงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม มีอาชีพล่าสัตว์และทำการประมง เลี้ยงสัตว์ประเภท เป็ด สุกร และวัวควาย ใช้เครื่องมือหินขัดหรือทำจากกระดูก รู้จักผลิตภาชนะดินเผาเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน รู้จักการใช้สัญลักษณ์ขูดขีดบนเครื่องปั้นดินเผา รู้จักการเลี้ยงไหมทอผ้า และมีพิธีกรรมทางศาสนา แหล่งวัฒนธรรมสมัยหินใหม่ที่สำคัญมีอยู่ 2 แหล่งคือ วัฒนธรรมเหอหมู่ตู้ (5,000-3,500 ปีก่อนคริสตกาล) และวัฒนธรรมเหลียงจู่ (ประมาณ 3,300-2,250 ปีก่อนคริสตกาล)

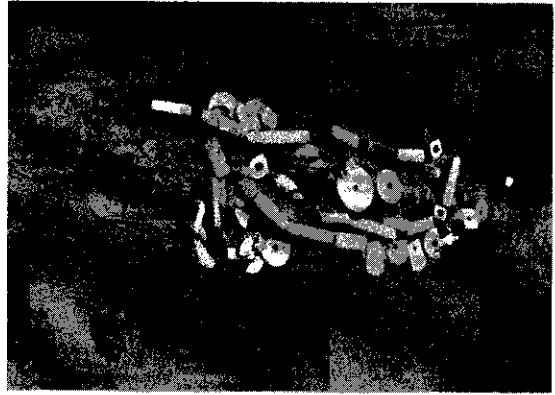
วัฒนธรรมเหอหมู่ตู้ พบเมื่อปี ค.ศ.1960 ที่เหอหมู่ตู้ อำเภอหยูเหยา ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของเมืองหังโจว มณฑลเจ้อเจียง เป็นวัฒนธรรมหินใหม่รุ่นต้นที่พบทางแถบตอนกลาง และตอนล่างของแม่น้ำแยงซี ชาวเหอหมู่ตู้ได้ทิ้งร่องรอยความเจริญของวัฒนธรรมสมัยหินใหม่ไว้เป็นจำนวนมาก หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญที่สุด คือการรู้จักปลูกข้าวอย่างแพร่หลายและเป็นการปลูกข้าวที่เก่าแก่ที่สุดในจีน (ภาพที่ 1) ทำให้พื้นที่บริเวณนี้เป็นแหล่งอารยธรรมที่มีความสำคัญเทียบชั้นกับแหล่งวัฒนธรรมเอียงเส้า และวัฒนธรรมหลงซานทางแถบลุ่มแม่น้ำหวงเหอเลยก็เดียว (มาลินี 2550 : 32)

ภาพที่ 1

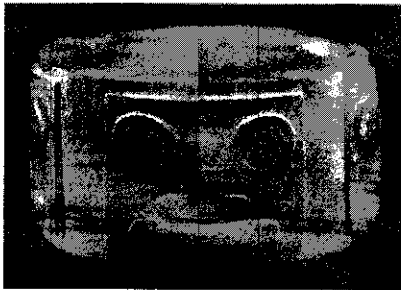
วัฒนธรรมเหลียงจู่ พบครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1936 ที่ตำบลเหลียงจู่ มณฑลเจ้อเจียง และกระจายเป็นบริเวณกว้าง จากทะเลสาบไท่ถึงเมืองหังโจว และจากเมืองหนานจิงถึงเมืองซ่างไห่ ชุมชนวัฒนธรรมเหลียงจู่รู้จักทอผ้าไหม แกะสลักงาช้าง เครื่องรัก (อ้างจาก Wikipedia the free encyclopedia/Liangzhu Culture) แต่เหนืออื่นใดคือความสามารถในการแกะสลักหยกจนเป็นผลงานศิลปะที่โดดเด่นและน่าสนใจยิ่ง งานแกะสลักหยกที่มีฝีมือเช่นนี้ ยังพบในกลุ่มวัฒนธรรมหินใหม่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตะวันตกเฉียงเหนือ บริเวณเหลียวหนิง มองโกเลียตอนในและซินเจียง หยกอาจใช้สำหรับงานพิธีกรรมทางศาสนาหรือใช้เป็นเครื่องประดับสุสาน (ภาพที่ 2) หยกที่พบมีขวานเยว่ แผ่นหยกฮว่างรูปครึ่งวงกลม หยกปี่เป็นแผ่นกลม และหยกฉงเป็นทรงกระบอกซึ่งหยกสองประเภทหลังพบเป็นจำนวนมากในสุสาน

ลวดลายแกะสลักบนหยกน่าจะมีความสำคัญ และบ่งบอกถึงนัยยะหลายอย่าง ลวดลายหน้ากากสัตว์ที่แกะสลักบนหยกฉง (ภาพที่ 3) อาจเป็นต้นเค้าของลายหน้ากากเทาท้ายในสมัยสัมฤทธิ์ แผ่นหยกแกะสลักรูปคนครึ่งตัว มีใบหน้าที่สี่เหลี่ยม ตาโต ปากกว้างหนา มีรัศมีกระจายออกมาโดยรอบศีรษะ (ภาพที่ 4) ใบหน้าดังกล่าวอาจเป็นหน้ากากหมอผี สื่อถึงความเชื่อในเรื่องเวทมนต์ไสยศาสตร์กับหมอผีในสมัยหินใหม่ นอกจากนี้ เค้าหน้าของชายผู้นี้ยังคล้ายคลึงกับใบหน้าเทพเจ้าทำด้วยสัมฤทธิ์ พบที่แหล่งโบราณคดีชานสิงตู่ย มณฑลชื้อชวาน ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนในสมัยราชวงศ์ซังตอนปลาย (ประมาณ 3,000 กว่าปีมาแล้ว) (ภาพที่ 5) ศิลปะวัตถุจากแหล่ง

ภาพที่ 2

โบราณคดีทั้งสองแหล่งสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมทั้งสองแหล่งที่อยู่ห่างกันคนละซีกประเทศ แม้ช่วงเวลาจะแตกต่างกัน

ภาพที่ 3

ภาพที่ 4

นอกเหนือจากวัฒนธรรมหินใหม่ทั้งสองแหล่งที่กล่าวมาข้างต้น บริเวณปากแม่น้ำแยงซีตอนล่าง ยังพบวัฒนธรรมหินใหม่อื่นอีก เช่น วัฒนธรรมชิงเหลียนกั๋ง (ประมาณ 4,800-3,700 ปีก่อนคริสตกาล) พบที่อำเภอไห่วอัน มณฑลเจียงซู วัฒนธรรมชงจื่อ (ประมาณ 3,900-3,300 ปีก่อนคริสตกาล) มีอาณาบริเวณอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของนครซางไห่ วัฒนธรรมหม่าเจียปัง (ประมาณ 5,000/4,700-4,000 ปีก่อนคริสตกาล) พบที่อำเภอเจียซิง ทางตอนเหนือของมณฑลเจ้อเจียง ใกล้ทะเลสาบไห่ (มาลินี 2550 : 33-34) จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบ แสดงว่าวัฒนธรรมสมัย

ภาพที่ 5

หินใหม่บริเวณเจียงหนานมีความเจริญเทียบเท่ากับวัฒนธรรมทางแถบลุ่มแม่น้ำหวงเหอ แม้จะมีความแตกต่างกันบ้างในวิถีชีวิต

ฐานมั่นของอาณาจักรอู่ สมัยสามอาณาจักร

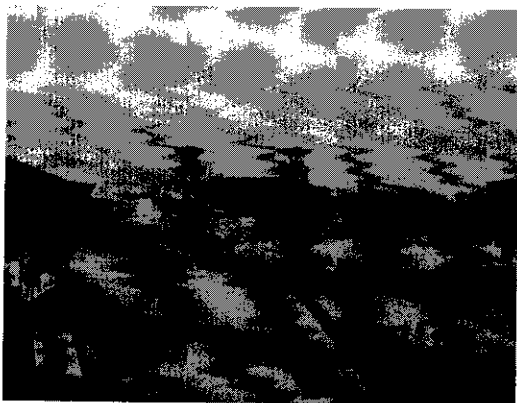
คำว่า “อู่” เป็นชื่อเรียกเมืองซูโจวในอดีต อาณาจักรอู่เป็น 1 ใน 3 อาณาจักรในประวัติศาสตร์จีนสมัยสามอาณาจักร (ค.ศ. 220–280) ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ตอนปลาย เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 184 กลุ่มโจรโพกผ้าเหลืองเหิมเกริม ต่อต้านรัฐบาล และก่อความเดือดร้อนไปทั่ว ประเทศจีนตกอยู่ในสภาพยุ่งเหยิง และแบ่งแยกออกเป็นสามเขตปกครองคือ อาณาจักรเว่ย ตั้งมั่นอยู่ที่เมืองล่อเอี้ยง มณฑลเหอหนาน อำนาจการปกครองตกอยู่ในมือของโจโฉ (ฉาวเซา) นักการเมืองและทหารผู้มีความสามารถและทะเยอทะยาน อาณาจักรตงอู่ (อู่ตะวันออก) มีอาณาเขตอยู่บริเวณเจียงหนาน และมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองหนานจิง มณฑลเจียงซู มีซุนกวนเป็นผู้ปกครอง อาณาจักรสือฮั่น มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเจิงตู มณฑลซื่อชวาน มีเล่าปี่เป็นผู้ปกครอง อาณาจักรทั้งสามต่างรบพุ่งและปราบปรามกันเอง จนกระทั่งราชวงศ์ฮั่นตะวันออกสิ้นสุดลงพร้อมกับ

ความตายของโจโฉเมื่อปี ค.ศ. 220 นายพลฉาวปี (โจผี ค.ศ. 187–236) บุตรชายโจโฉปราบดาภิเษกขึ้นเป็นจักรพรรดิ และตั้งราชวงศ์เว่ยขึ้นมาปกครองจีน แต่ก็ถูกทำหายจากเล่าปี่แห่งอาณาจักรสู่ฮั่นและซุนกวนแห่งอาณาจักรตงอู่ ต่างก็ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นจักรพรรดิในปี ค.ศ. 222 และ 229 ตามลำดับ สงครามระหว่างสามอาณาจักรเดินทางมาถึงช่วงสุดท้ายเมื่อราชวงศ์จิ้นตะวันตก (ค.ศ. 260–316) ก่อตั้งโดยชื่อหม่าเอี้ยน ซึ่งเป็นหลานปู่ของชื่อหม่าอี้ เสนาบดีชั้นผู้ใหญ่ของอาณาจักรเว่ย ชื่อหม่าเอี้ยนรวมประเทศจีนเป็นเอกภาพในปี ค.ศ. 280 (อ้างจาก Wikipedia the free encyclopedia/the Three Kingdoms)

ดินแดนเจียงหนานมีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสามก๊กซึ่งแต่งโดยหลอกวางจง (ค.ศ. 1315–1400) เป็นนิยายอิงประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตอนปลาย (ค.ศ. 25–220) ต่อเนื่องกับสมัยสามอาณาจักรและสมัยราชวงศ์จิ้น (ค.ศ. 265–420) อาณาจักรอู่ตะวันออกตั้งอยู่บริเวณเจียงหนาน และการสงครามและเหตุการณ์ครั้งสำคัญ ก็เกิดขึ้นที่ดินแดนเจียงหนานแห่งนี้ สามก๊กเป็นวรรณกรรมที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเพราะเนื้อหาเป็นเรื่องของสงครามชิงบ้านเมือง ชิงพื้นที่และชิงคนเก่ง ดังนั้นยุทธวิธี ชันเชิงอุบายและไหวพริบในการสู้รบจึงถูกนำมาใช้เพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้าม คำพูดและอุปมาอุปมัยในวรรณกรรมยังคงถูกยกมากล่าวกันจนถึงปัจจุบัน เหตุการณ์สำคัญหลายตอนถูกนำมาทำเป็นภาพยนตร์เช่นสงครามที่ผาแดง ซึ่งเป็นตอนที่โจโฉคุมกองทัพเรือมาถึงผาแดง หวังจะปราบอาณาจักรตงอู่ แต่ก็พ่ายแพกลับไป นับเป็นสงครามชิงไหวพริบที่สำคัญตอนหนึ่ง สถานีโทรทัศน์ CCTV เคยใช้เมืองจำลองสามก๊กซึ่งอยู่ติดกับทะเลสาบไท่ (ไท่หู) ที่กว้างใหญ่และเว้งว้างเสมือนทะเลจริง (ภาพที่ 6) เป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องสามก๊ก และปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นาสนใจอีกจุดหนึ่งในบริเวณเจียงหนาน

คลองหลวง (ต้าหยุนเหอ 大运河)

คลองหลวง (the Grand Canal) เป็นคลองโบราณมีอายุย้อนหลังไป 2,000 กว่าปีมาแล้ว เดิมเป็นคลองที่ขุดเป็นช่วงๆ ริเริ่มโดยเจ้านครรัฐอู่ (เมืองซูโจวในปัจจุบัน) ในสมัยฤดูใบไม้ผลิใบไม้ร่วง (777–476 ปีก่อนคริสตกาล) มีบัญชาให้ขุดคลองเพื่อลำเลียงกองกำลังและอาวุธไปรบกับนครรัฐฉีทางเหนือและเพื่อเป็นเส้นทางค้าขาย

ภาพที่ 6

อีกด้วย ในรัชสมัยของจักรพรรดิหยาง/เอียง (ค.ศ. 604–618) แห่งราชวงศ์สุย (ค.ศ. 581–618) ได้เชื่อมต่อคลองหลวงเข้าด้วยกันมีความยาวถึง 1,770 กิโลเมตร โดยมีจุดเริ่มต้นที่เมืองหังโจว มณฑลเจ้อเจียง ในบริเวณเจียงหนานไปสิ้นสุดที่เมืองเป่ย์จิงทางเหนือไหลผ่านเมืองสำคัญๆ หลายเมืองจากเหนือจรดใต้ มีเมืองเป่ย์จิง เทียนจิง ไหวอัน หยางโจว จ่างโจว อู่ซี ชูโจว เจียซิง และเมืองหังโจว (แผนที่แผ่นที่ 1) นอกจากนี้ คลองหลวงยังไหลผ่านทะเลสาบและเชื่อมกับแม่น้ำอีกหลายสาย ที่สำคัญคือทะเลสาบไท่ (ไท่หู) แม่น้ำแยงซี และแม่น้ำไหวทางใต้ แม่น้ำเฉียนถิง แม่น้ำเหลียง (ภาคกลางตอนเหนือ) เป็นต้น เมื่อคลองหลวงแล้วเสร็จ จักรพรรดิหยาง (ภาพที่ 7) ทรงล่องเรือไปตามคลองชุดแห่งนี้เป็นระยะทางถึง 105 กิโลเมตรและในสมัยจักรพรรดิหยงเล่อมีการบูรณะคลองหลวงครั้งใหญ่เมื่อ ค.ศ. 1411–1415 (อ้างอิง Wikipedia the free encyclopedia/the Grand Canal)

แม้คลองหลวงจะเป็นคลองชุดที่ใช้แรงงานมนุษย์ทั้งชายและหญิงรวม 3 ล้านคน (บางตำราอ้างถึง 5 ล้านคน) แต่ผลประโยชน์ที่ได้รับเกินคุ้ม ในด้านการคมนาคม คลองหลวงช่วยย่นระยะเวลาการเดินทางให้สั้นขึ้นและปลอดภัยกว่าการเดินทางทางบก การขนส่งสินค้าหรือการสำเลียงทหารขึ้นไปทางเหนือก็สะดวกรวดเร็วขึ้นมาก ในปัจจุบันคลองหลวงก็ยังใช้ประโยชน์ในการคมนาคมขนส่งได้ตั้งแต่เมืองหังโจวไปสิ้นสุดที่เมืองจินหนิงในมณฑลเหอเป่ย์ (ภาพที่ 7) ด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลกลางสามารถเก็บภาษีข้าวจากแหล่งปลูกข้าวทางใต้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ทำให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น คลอง

หลวงนั้บว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นโดยฝีมือมนุษย์

ภาพที่ 7

เขี้ยวหลิง

สุสานเขี้ยว (เขี้ยวหลิง) เป็นสุสานของจักรพรรดิหงอู่ (ชื่อเดิมคือจูหยวนจาง ครองราชย์ ค.ศ. 1368–1398) ปฐมจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หมิง ชื่อสุสานหมายถึงสุสานแห่งความกตัญญูซึ่งเรียกชื่อตามพระนามของจักรพรรดินี้เขี้ยวจือ (ความกตัญญูและเมตตา) สุสานตั้งอยู่ทางตะวันออกของเมืองหนานจิงบริเวณเชิงเขาสีม่วงทอง เมืองหนานจิงเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์หมิง ถึง ค.ศ. 1421 จักรพรรดิหยงเล่อ (ค.ศ. 1403–1424) โอรสองค์ที่สี่ของจักรพรรดิหงอู่ได้ย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เมืองเป่ย์จิงทางภาคเหนือ

เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของจักรพรรดิจีนที่โปรดให้สร้างสุสานขณะยังมีพระชนม์ชีพอยู่เพื่อเตรียมไว้สำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนชั่ววันนรกกาล เขี้ยวหลิงเริ่มก่อสร้างเมื่อ ค.ศ. 1381 ใช้แรงงานคนถึง 100,000 คน และใช้เวลาก่อสร้างนานถึง 32 ปี จึงแล้วเสร็จเมื่อปี ค.ศ. 1405 ร่างของจักรพรรดิหงอู่ถูกฝังไว้ที่สุสานในปีที่พระองค์สิ้น

พระชนม์เมื่อ ค.ศ. 1398 จักรพรรดิถังซีและจักรพรรดิเฉียนหลงแห่งราชวงศ์ชิงก็เคยเสด็จเยือนสุสานแห่งนี้เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จประพาสภาคใต้ สุสานเซียวหลิงได้รับการคัดเลือกให้เป็นมรดกโลกร่วมกับสุสานหลวงสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 2003

เซียวหลิงมีพื้นที่ขนาดใหญ่และกว้างขวาง มีกำแพงขนาดความสูง 4 เมตร กว้าง 1.5 เมตร และยาว 22.5 กิโลเมตร โอบล้อมเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม ขนาบข้างด้วยสุสานบริวาร ทางด้านตะวันออกมีตงหลิงซึ่งเป็นสุสานขององค์รัชทายาทจูเปียว ด้านเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือมีสุสานของข้าราชการบริวารและขุนพลคู่ใจที่มีคุณงามความดีและเป็นที่ยอมรับขององค์จักรพรรดิหลงอยู่วางอยู่เรียงรายเพื่อทำหน้าที่พิทักษ์สุสานและส่งเสริมพระบารมีขององค์จักรพรรดิ เซียวหลิงมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ แบ่งพื้นที่ออกเป็นสี่ส่วน แต่ละส่วนทำหน้าที่ต่างกันแต่เชื่อมต่อกันด้วยสะพานข้ามคูระบายน้ำ เริ่มตั้งแต่ (Yang Jian 2005 : 2)

ส่วนที่ 1) เป็นจุดเริ่มต้น มีประตูทางเข้าเป็นประตูหิน ในอดีตเป็นจุดที่ผู้คนต้องลงจากหลังม้าและเดินผ่านประตูเข้าสู่สุสาน ผ่านกองกำลังทหารรักษาการณ์จัดตั้งในรัชสมัยจักรพรรดิหลง (ค.ศ. 1398) จนถึงรัชสมัยจักรพรรดิฉิงเจิน (ค.ศ. 1627-1644) ปัจจุบันไม่มีหลักฐานหลงเหลือให้เห็น เสาหินสลักและแท่งหินสลักประกาศพระบรมราชโองการของจักรพรรดิฉิงเจิน (Yang Jian 2005 : 6-7)

ส่วนที่ 2) ประตูทองกับหอจารึก เป็นโบราณสถานที่สำคัญทั้งสองแห่ง ประตูทองเป็นด่านแรกที่จะนำเข้าสู่สุสานด้านใน และหอจารึกมีผังสี่เหลี่ยมกับประตูโค้ง 4 ด้าน ภายในหอมีเสาหินสลักสูง 29.09 ฟุต ด้านบนแกะสลักเป็นลูกมังกร 9 ตัว ส่วนฐานเต่าที่รองรับเสาหิน น่าจะหมายถึงลูกมังกรตัวสุดท้าย หอมีจารึก 2,746 ตัวประกาศคุณงามความดีของจักรพรรดิหลง โดยจักรพรรดิหลงแล้ว โอรสองค์ที่ 4 ตัวจารึกแสดงศิลปะการคัดลายมือขั้นสูงและการแกะสลักลงบนเนื้อหินได้อย่างงดงาม (Yang Jian 2005 : 14) และยังเป็นหลักฐานแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะการเขียนตัวอักษรกับงานสถาปัตยกรรม นอกเหนือจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวอักษรกับงานจิตรกรรมที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในขณะนั้น

ส่วนที่ 3) ถนนสู่สุคติ (the Spirit Road/the Sacred Road) เป็นเส้นทางนำร่างไว้วิญญาณขององค์จักรพรรดิสู่สุคติทางด้านเหนือ มีความยาว 1,100 เมตร

และมีความเชื่อกันว่าถ่านนึ่งยังยาวยิ่งแสดงบุญบารมีขององค์จักรพรรดิ แต่แทนที่จะเป็นเส้นตรงเหมือนในอดีต ถ่านสูงสุดที่เขี้ยวหลังกลับเป็นเส้นคด เพื่อหลีกเลี่ยงการตัดผ่านสุสานของขุนกวนแห่งอาณาจักรตงอู่ในสมัยสามอาณาจักร มีประติมากรรมหินสลักขนาดใหญ่ของสัตว์มงคล 6 ชนิดวางเรียงรายไปตามสองฟากถนน เช่นสิงโต เขี้ยวจ้อย (สัตว์ในตำนาน สำหรับปกป้องความยุติธรรมและขับไล่สิ่งชั่วร้าย) อุฐู ช้าง กิเลนและม้า รวม 24 ตัว ประติมากรรมหินสลักฝ่ายขุนพลและฝ่ายขุนนางอย่างละ 2 คู่ (ภาพที่ 8) ทั้งหมดทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สุสาน (Yang Jian 2005 : 22-27) การวางประติมากรรมหินสลักตามสองฟากฝั่งเส้นทางสูงสุดนี้เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉิน (221-206 ปีก่อนคริสตกาล) และราชวงศ์ฮั่นตะวันตก (ค.ศ. 206 ก่อนคริสตกาล - ค.ศ. 25) แล้ว นอกจากนี้ยังมีเสาศิลาสลักตั้งอยู่ตรงจุดวางประติมากรรมรูปคน และประตูไผ่ไหลวซึ่งใช้เป็นสัญลักษณ์ของทางเข้าวัง วัด สถานที่ทำพิธีกรรม และสุสาน ส่วนโบราณสถานอื่นในส่วนนี้มีสะพานโค้ง 5 เรียกว่า สะพานข้ามน้ำสีทอง หรือ สะพานมังกร ใช้เป็นสะพานข้ามคูระบายน้ำจุดที่สองของเขี้ยวหลัง ปัจจุบันเหลือเพียง 3 อัน (Yang Jian 2005 : 33)

ภาพที่ 8

ส่วนที่ 4) เป็นส่วนสำคัญที่สุดอยู่ทางด้านเหนือ ประกอบด้วย ส่วนที่เป็นสุสานหลวง สุสานเนินดิน และพระราชวังใต้ดิน อาคารหลักในส่วนสุสานหลวงมีประตูเวินหวู (ประตูพลเรือนและทหาร) หอจาร์ก หอเซินไหว้ ประตูแดงชั้นใน หอคอยบนฐานสูง สิ่งก่อสร้างทั้งหมดจะวางตามแนวแกนเหนือ-ใต้ ส่วนอาคารประกอบจะวางเสมอกัน

ทางด้านข้าง ประกอบด้วยโรงครัวหลวงสำหรับเตรียมอาหารในพิธีกรรมอยู่ฝั่งตะวันออก หอสำหรับจักรพรรดิเปลี่ยนเครื่องทรงก่อนเข้าสู่พิธีกรรมอยู่ฝั่งตะวันตก หอตะวันออก และหอตะวันตก ในที่นี้ จะขอกล่าวถึงอาคารหลักเพียงสังเขปดังนี้

ประตูเหวินหวูหรือประตูพลเรือนและทหาร เป็นประตูนำทางเข้าสู่สุสาน ทาสีแดงมุงหลังคาสี่เหลี่ยมทอง เจาะประตูโค้ง 3 ช่อง ประตูทำใหม่เลียนแบบของเดิม (Yang Jian 2005 : 36)

หอจากรีกมีแห่งศิลาจารึก 5 ต้น เสาต้นกลางมีตัวอักษรจีน 4 ตัวมีพระหัตถ์ของ จักรพรรดิคังซีเมื่อครั้งเสด็จประพาสภาคใต้เป็นครั้งที่ 3 (ค.ศ. 1699) มีข้อความกล่าวสรรเสริญจุหยวนจาง (จักรพรรดิหงอู่) เป็นนักปกครองที่สามารถเทียบชั้นกับหลี่ซือหมิน (ปฐมจักรพรรดิราชวงศ์ถัง) และจ้าวกวงยิ่น (ปฐมจักรพรรดิราชวงศ์ซ่ง) เสาที่วางเคียงข้าง 2 ต้นเป็นโคลงกลอนมีพระหัตถ์จักรพรรดิเจี้ยนหลง (Yang Jian 2005 : 38) ส่วนเสาอีก 2 ต้นด้านหลังเป็นจารึกของจักรพรรดิคังซีกล่าวถึงการเสด็จเยือนสุสานครั้งแรก (ค.ศ. 1684) และครั้งที่ 3 (ค.ศ. 1699) ของพระองค์ จักรพรรดิคังซีเสด็จเยือน เขี้ยวหลิงถึง 5 ครั้ง เช่นเดียวกับจักรพรรดิเจี้ยนหลงทรงปฏิบัติตามพระอัยกา และทั้งสองพระองค์ก็ทรงกระทำพิธีบวงสรวงพระวิญญาณของจักรพรรดิหงอู่ทุกครั้ง แม้ไม่ได้เสด็จมาด้วยพระองค์เอง ก็จะมีส่งขุนนางชั้นผู้ใหญ่มาเข้าร่วมพิธีเช่นไหว้แทนพระองค์ (Yang Jian 2005 : 40) นับเป็นกุศโลบายที่ฉลาดล้ำของราชวงศ์ชิง ที่สามารถผูกใจชาวจีนเอาไว้ได้ด้วยการปฏิบัติตามประเพณีและยกย่องปฐมจักรพรรดิของราชวงศ์หมิง

หอเช่นไหว้เป็นอาคารที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับประกอบพิธีกรรม มีบันไดสูงถึง 3.03 เมตรก่อนเข้าสู่ตัวหอ และมีทางลาดหินสลักลวดลายวางช่องกลาง ตัวหอสร้างเสร็จ ค.ศ. 1383 แต่ถูกทำลายในสงครามสมัยจักรพรรดิเสียนเฟิง (ค.ศ. 1851-1861) แม้ราชสำนักซึ่งมีความพยายามที่จะบูรณะ แต่เนื่องจากต้องใช้งบประมาณสูง การบูรณะจึงไม่บรรลุเป้าหมาย เช่นเดียวกับโบราณสถานอีกหลายแห่งในเขี้ยวหลิงที่อยู่ในสภาพปรักหักพัง

ประตูแดงชั้นในเป็นประตูที่มีความหมายและสำคัญ เพราะการก้าวผ่านประตูนี้เข้าไป ก็หมายถึงการก้าวเข้าสู่โลกแห่งสุคติ ฉะนั้น เพื่อให้องค์จักรพรรดิพักผ่อนอย่างสงบจึงมีกฎห้ามผู้ใดล่วงล้ำเข้าไป นอกเสียจากองค์จักรพรรดิที่เสด็จมาเช่นไหว้ และขุนนางชั้นผู้ใหญ่ผู้มาปฏิบัติหน้าที่ กับชั้นที่ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มาดูแลและทำ

ความสะอาดสุสานเท่านั้น (Yang Jian 2005 : 48)

ถัดจากประตูแดงชั้นในเข้ามาเพียง 130 เมตรเป็น “สะพานสู่สุคติ” ที่นำร่างไว้วิญญาณขององค์จักรพรรดิสุภพแห่งสุคตินิรันดร์กาล สะพานสู่สุคติเป็นสะพานหินขนาดใหญ่ มีความยาวถึง 57.5 เมตรและกว้าง 26.6 เมตร ทอดผ่านสายน้ำด้านล่างซึ่งเป็นสายที่สามในสุสานไหลจากตะวันออกไปตะวันตกถูกต้องตามหลักฮวงจุ้ย (Yang Jian 2005 : 45) สำหรับสะพานสู่สุคติแห่งนี้ มีปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังในสุสานของขุนนาง ข้าราชการชาวจีนย้อนหลังไปถึงสมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อนคริสตกาล – ค.ศ. 220) เป็นการสื่อความหมายถึงการก้าวเข้าสู่ภพหน้าของผู้วายชนม์ และสะพานสู่สุคตินี้ก็ยังมีปรากฏในพิธีงเด็กในปัจจุบันอีกด้วย

ส่วนท้ายสุดเป็นหอคอยบนฐานสูงสี่เหลี่ยมมีอุโมงค์และบันไดนำขึ้นสู่ตัวหอด้านบน ทั้งตัวหอและฐานสูงเป็นแนวใหม่ใหม่ของงานสถาปัตยกรรมของสุสานเขียวเพื่อส่งเสริมบุญญาธิการและพระบารมีของจักรพรรดิหองอู และก็มาถึงส่วนสำคัญที่สุดของสุสานเขียวคือ ส่วนด้านเหนือสุดเป็นภูเขาเนินดินขนาดใหญ่เรียกว่า “เนินมังกรเตี้ยว” มีกำแพงอิฐสูงถึง 7 เมตรโอบล้อม พระราชวังใต้ดินซึ่งองค์จักรพรรดิและจักรพรรดินีหม่าทรงนอนอย่างสงบลูขใต้เนินดินแห่งนี้ มีคูน้ำล้อมรอบ (Yang Jian 2005 : 52) และถัดออกไปก็รายล้อมด้วยสุสานบริวารทั้งด้านตะวันออกและตะวันตก

องค์ประกอบทั้งหมดของสุสานหลวงในส่วนนี้มีการวางตามแนวแกนเหนือ-ใต้ ล้อมสร้างหันหน้าไปทางทิศใต้ และถูกต้องตามหลักฮวงจุ้ยทุกประการ มีรูปทรงแบบหลังเต่า ส่วนหน้าเวี้ยวสอบ ส่วนหลังขยายออกเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีน้ำ และภูเขา และนำไปใช้ได้กับภาพรวมของสุสานเขียว และเป็นต้นแบบในการสร้างสุสานในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงอีกด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเป็นเพียงเศษเสี้ยวของความรุ่งเรืองด้านศิลปะและโบราณคดีในอดีตของดินแดนเจียงหนานเท่านั้น

บรรณานุกรมและที่มาของภาพ

Allan, Sarah. The Formation of Chinese Civilization An Archaeology Perspective. Yale University Press. 2005.

Kwang-chih Chang. The Archaeology of Ancient China. 4th edition. New Haven : Yale University. 1986

Shangraw, Clarence F. Treasures from Shanghai. in Archaeology Vol. 36, No. 3 (May/June). 1983.

Yang Jian & Cai Xianyang (editor in charge). DIY Tour of the Xiaoling Tomb of the Ming Dynasty. World Cultural Heritage. Nanjing Press, 2005.

มาลินี คัมภีร์ญาณนนท์. ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน. ตำรา เผยแพร่ที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ 2542.

_____ . ศิลปะจีน สมัยก่อนประวัติศาสตร์. ตำรา พิมพ์เผยแพร่ที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ 2550.

เว็บไซต์ <http://en.Wikipedia,the free encyclopedia>